

ĐỘT QUY NĂO

Những nguyên tắc vàng trong
dự phòng và chăm sóc đột quy

Chủ biên: PGS. TS. Mai Duy Tôn

Phó trưởng khoa Cấp cứu - Bệnh viện Bạch Mai.

Tham gia:

PGS.TS.Nguyễn Văn Chi

TS. Đào Việt Phương

Ths. Nguyễn Tiến Dũng

ĐỘT QUY NÃO - NHỮNG ĐIỀU CẦN BIẾT

Copyright © Mai Duy Tôn, 2020

Sách đã có bản quyền. Mọi hình thức sao chép, cắt xén một phần hoặc cả cuốn sách dưới mọi hình thức đều bị nghiêm cấm. Nếu có nhu cầu, xin vui lòng liên hệ:

Công ty cổ phần in sách Việt Nam

Địa chỉ: 22B Hai Bà Trưng, Hoàn Kiếm, Hà Nội

Điện thoại: 024 3824262, Email: insavina@gmail.com

Phân hội Cấp cứu Việt Nam

78 đường Giải Phóng, Phương Mai, Hà Nội

Email: vietnamvsem@gmail.com

MỤC LỤC

CHƯƠNG 1. CÁC KHÁI NIỆM VỀ ĐỘT QUY NÃO 9

1. Đột quy não là gì? 10
2. Cơ thiếu máu não thoáng qua
3. Đột quy não có nguy hiểm không?
4. Thời gian vàng trong đột quy não hay “Thời gian là não”

CHƯƠNG 2. NHỮNG ĐIỀU CẦN BIẾT VỀ ĐỘT QUY NÃO TRƯỚC KHI ĐẾN BỆNH VIỆN 17

1. Nhận biết đột quy não như thế nào?
2. Thang điểm FAST
3. Nên làm gì với bệnh nhân đột quy não?
4. Những điều không nên làm đối với bệnh nhân đột quy não
5. Các nguyên nhân của đột quy não
6. Tìm kiếm sự giúp đỡ kịp thời

CHƯƠNG 3. NHỮNG ĐIỀU CẦN BIẾT VỀ ĐỘT QUY NÃO TẠI BỆNH VIỆN 29

1. Các phương tiện chẩn đoán đột quy
2. Điều trị thuốc tiêu huyết khối trong giai đoạn cấp
3. Điều trị lấy huyết khối trong đột quy thiếu máu não cấp
4. Các thuốc thường được sử dụng trong điều trị đột quy não
5. Các phương pháp điều trị khác
6. Phòng ngừa các biến chứng thường gặp sau đột quy não

-
7. Tái phát sau đột quy
  8. Các yếu tố nguy cơ của đột quy não không thể thay đổi được
  9. Các yếu tố nguy cơ của đột quy não có thể điều chỉnh được
  10. Làm giảm nguy cơ tái phát đột quy não bằng cách nào?
  11. Rối loạn nuốt ở bệnh nhân đột quy não
  12. Chuẩn bị cho bệnh nhân đột quy não khi ra viện
  13. Chuẩn bị các dụng cụ tại nhà cho bệnh nhân sau khi ra viện
-

CHƯƠNG 4. NHỮNG ĐIỀU CẦN BIẾT VỀ ĐỘT QUY NÃO SAU KHI RA VIỆN **61**

---

1. Phục hồi chức năng trong đột quy não là gì?
  2. Cơ hội phục hồi sau đột quy não
  3. Tập luyện thể dục sau khi bị đột quy não
  4. Dinh dưỡng cho bệnh nhân sau khi bị đột quy não
  5. Đột quy não và đi máy bay
  6. Lái xe sau đột quy não
  7. Cuộc sống sau đột quy não sẽ như thế nào?
  8. Những vấn đề thường gặp sau đột quy não
  9. Cách cho ăn qua ống thông dạ dày tại nhà
-

CHƯƠNG 5. CÁC VẤN ĐỀ KHÁC LIÊN QUAN ĐẾN ĐỘT QUY NÃO **83**

---

1. Túi phình mạch não chưa vỡ
  2. Nguy cơ vỡ túi phình
  3. Xử trí túi phình mạch não chưa vỡ
  4. Đột quy não có phải là bệnh di truyền không?
  3. U máu thể hang (Carvenoma)
-

-
6. Những người trẻ tuổi có thể bị đột quy?
  7. Tại sao những người sống sót sau đột quy thường bị co giật?
  8. Những điều cần biết khi sử dụng thuốc chống đông máu ở người đột quy não
-

PHỤ LỤC

Danh sách các bệnh viện hiện tại có Trung tâm Đột quy 101

CHƯƠNG 1

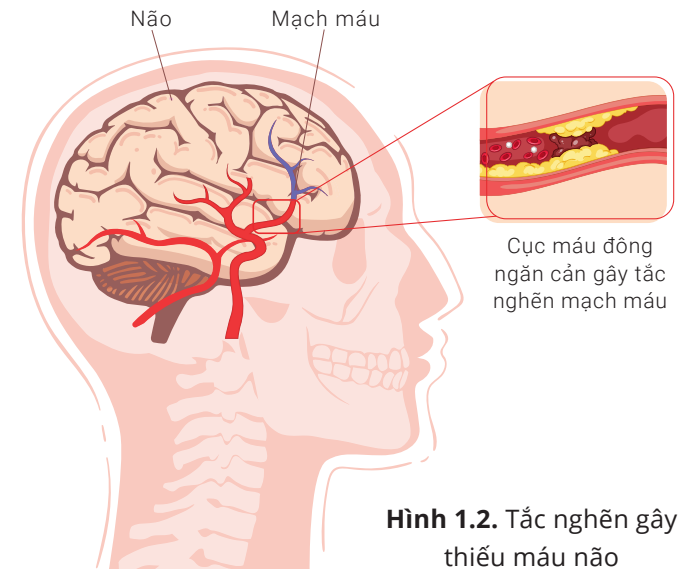
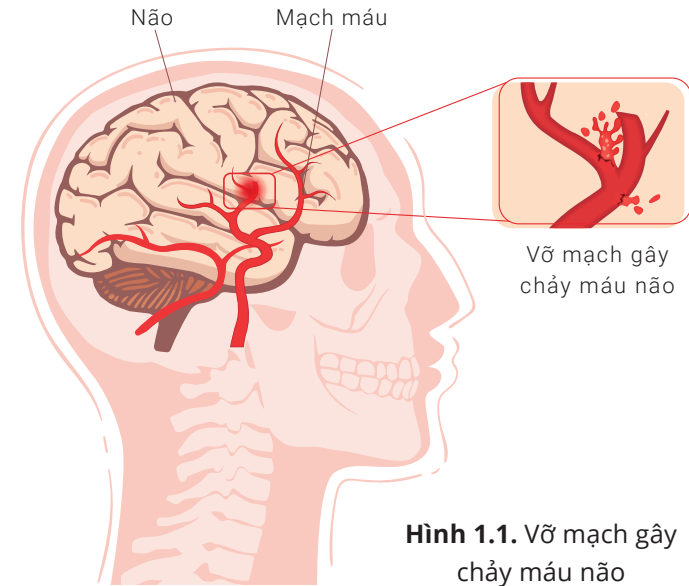

CÁC KHÁI NIỆM VỀ ĐỘT QUỴ NÃO

1. ĐỘT QUY NÃO LÀ GÌ?

Đột quy não, hay còn gọi là tai biến mạch máu não, xảy ra khi một phần của não bị tổn thương do bất thường dòng máu đến não, nguyên nhân là do dòng máu đang chuyên chở oxy và các chất dinh dưỡng khác cho não bị tắc nghẽn (gây đột quy thiếu máu não), hoặc bị vỡ đột ngột (gây đột quy chảy máu não). Khi dòng máu không thể đi đến não, các tế bào não sẽ ở trong tình trạng thiếu máu, không hoạt động được nữa, kế tiếp sẽ bị hoại tử và chết đi nếu sự cung cấp máu cho não không được phục hồi ngay sau đó.

Đột quy não bao gồm hai thể chính: thiếu máu não và chảy máu não, tùy thuộc vào nguyên nhân mạch máu bị tắc nghẽn hay bị vỡ gây chảy máu. Từng loại đột quy não sẽ có chế độ điều trị riêng biệt, tuy nhiên điều quan trọng nhất là phải nhanh chóng đưa bệnh nhân đến ngay các cơ sở y tế để được xử trí cấp cứu kịp thời trong “thời gian vàng”, nhằm nhanh chóng khôi phục dòng máu bị tắc nghẽn, đồng thời xác định nguyên nhân gây ra đột quy não và vị trí não đã bị tổn thương.

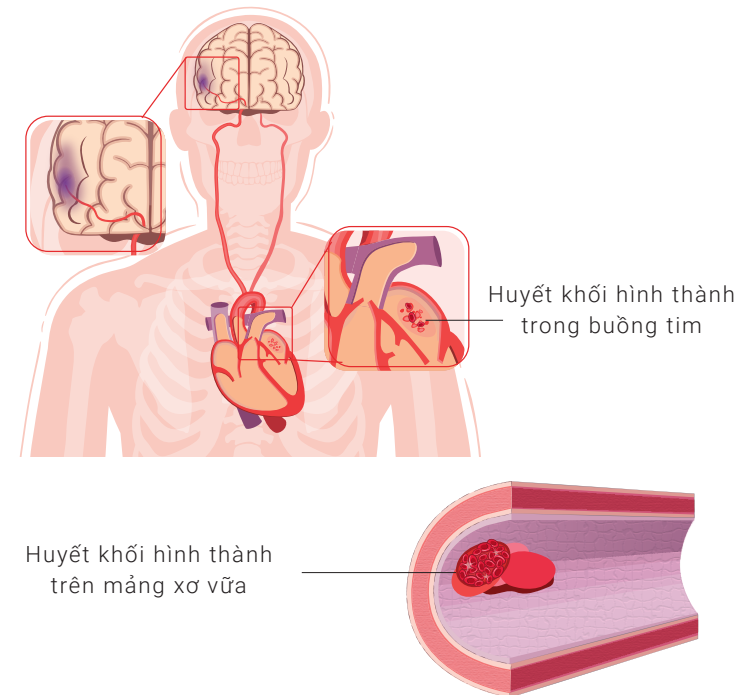
2. CƠN THIẾU MÁU NÃO THOÁNG QUA

Khoảng một phần ba các trường hợp đột quy não xuất hiện sau khi có một hoặc nhiều cơn “đột quy nhẹ”, hay còn gọi là các “cơn thiếu máu não thoáng qua” xảy ra trước đó. Cơn thiếu máu não thoáng qua có thể xuất hiện nhiều ngày, nhiều tuần thậm chí nhiều tháng trước khi bệnh nhân bị đột quy não thực sự.

Cơn thiếu máu não thoáng qua xảy ra do tình trạng ngừng tạm thời việc cung cấp máu lên não. Các triệu chứng xảy ra nhanh chóng và chỉ kéo dài trong một thời gian ngắn, thường từ một vài phút đến vài giờ, bệnh nhân phục hồi hoàn toàn trong vòng 24 giờ. Ví dụ, nếu bệnh nhân bị mất thị lực đột ngột, hoặc yếu một cánh tay hoặc chân trong ít phút rồi biến mất, đó có thể là triệu chứng một cơn thiếu máu não thoáng qua.

Khả năng vận động của cơ thể có thể sớm trở lại bình thường do tình trạng thiếu máu não chỉ xảy ra trong thời gian ngắn (trong vòng 24 giờ), điều này tạo nên cảm giác chủ quan, người bệnh dễ tin rằng không có vấn đề gì quan

trọng. Tuy nhiên, sẽ rất nguy hiểm nếu bỏ qua sự xuất hiện của cơn thiếu máu não thoáng qua, bởi vì nguyên nhân tiềm ẩn gây ra tình trạng thiếu máu não vẫn đang tồn tại và chưa được điều trị. Đây thường là dấu hiệu cảnh báo sớm của bệnh lý đột quy não thực sự sẽ xảy ra ngay sau đó, do vậy cần đến gặp bác sĩ chuyên khoa đột quy não ngay lập tức trước khi mọi việc trở nên quá muộn.

Hình 1.3. Mạch máu não bị tắc nghẽn do huyết khối từ tim hoặc từ mảng xơ vữa

3. ĐỘT QUY NÃO CÓ NGUY HIỂM KHÔNG?

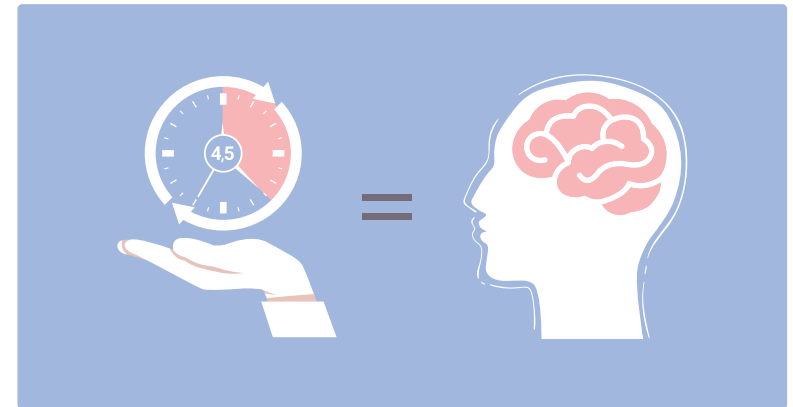
Đột quy não là một bệnh lý rất nguy hiểm và rất thường gặp tại Việt Nam với con số ước tính có khoảng 200 nghìn người mới mắc hàng năm.

Hiện nay trên thế giới, đột quy não là nguyên nhân gây tử vong đứng thứ ba sau các bệnh ung thư và bệnh tim mạch. Ở nước ta trong nhiều năm qua đột quy não vẫn là nguyên nhân gây tử vong đứng hàng thứ nhất. Những bệnh nhân đột quy não may mắn được cứu sống thì thường để lại tỷ lệ di chứng rất cao và là nguyên nhân gây tàn tật hàng đầu, từ mức độ nhẹ như rối loạn cảm giác, thay đổi tính cách đến mức độ nặng hơn như liệt vận động, không đi lại được, khó khăn trong giao tiếp, suy giảm nhận thức, đến mức độ rất nặng như hôn mê, sống thực vật, v.v..

Những bệnh nhân đột quy não có di chứng sẽ là gánh nặng cho gia đình người bệnh cũng như toàn xã hội, cần nhiều chi phí tiền bạc để chăm sóc cho bệnh nhân và những người hàng ngày chăm sóc cho họ. Đặc biệt với những bệnh nhân đột quy não không may có các khiếm khuyết thần kinh sẽ không tự lao động nuôi bản thân, cần sự trợ giúp từ người khác.

4. THỜI GIAN VÀNG TRONG ĐỘT QUY NÃO HAY “THỜI GIAN LÀ NÃO”

“Thời gian là não” là một cụm từ để nhấn mạnh rằng, càng trì hoãn điều trị đột quy não thì càng có nhiều thiệt hại cho bệnh nhân.

Hình 1.4. Thời gian là não

Tế bào não sẽ bắt đầu chết chỉ sau vài phút nếu không được cấp máu hoặc oxy. Đối với đột quy thiếu máu não, khi mạch máu lớn trong não bị tắc, cứ mỗi giây trôi qua có 32.000 tế bào não chết, và cứ mỗi phút trôi qua sẽ có 1,9 triệu tế bào bị chết. Cứ mỗi 1 giờ trôi qua số tế bào não chết tương ứng mất đi 3,6 năm tuổi thọ của người bình thường nếu bệnh nhân may mắn sống sót.

Thời gian vàng trong điều trị đột quỵ thiếu máu não là **270 phút** nếu sử dụng thuốc tiêu huyết khối làm tan cục máu đông hoặc trong **6 - 8 giờ** nếu lấy huyết khối cơ học trong trường hợp tắc động mạch lớn trong não. Tuy nhiên, nếu bệnh nhân càng được điều trị sớm trong khoảng thời gian này cơ hội phục hồi ít để lại di chứng càng cao, ngược lại nếu càng điều trị muộn trong cửa sổ thời gian này cơ hội phục hồi sẽ thấp đi. Do vậy, khi phát hiện bệnh nhân bị đột quỵ não, chúng ta cần đưa bệnh nhân vào viện ngay để điều trị càng sớm càng hiệu quả.

CHƯƠNG 2

**NHỮNG ĐIỀU CẦN BIẾT
VỀ ĐỘT QUỴ NÃO
TRƯỚC KHI ĐẾN
BỆNH VIỆN**

1. NHẬN BIẾT ĐỘT QUỴ NÃO NHƯ THẾ NÀO?

Khi bệnh nhân bị đột quỵ não, các triệu chứng sẽ xảy ra ngay lập tức sau vài phút, cùng lắm sau vài giờ với các dấu hiệu như sau:

- ◆ Đột ngột có cảm giác tê hay yếu liệt ở mặt, tay hoặc chân (các triệu chứng thường xảy ra ở một bên của cơ thể, ví dụ yếu liệt tay và chân bên trái).
- ◆ Đột ngột không nói được, giọng nói bị thay đổi (VD: nói ngọng, khó nghe) hoặc bệnh nhân nói nhảm, vô nghĩa, không hiểu được lời nói.
- ◆ Đột ngột mất thị lực, đặc biệt khi triệu chứng xuất hiện ở một bên mắt.
- ◆ Đột ngột đau đầu dữ dội.
- ◆ Chóng mặt, cơ thể bị mất thăng bằng hoặc không thể thực hiện vận động theo ý muốn (đặc biệt khi chóng mặt đi kèm với bất kỳ các triệu chứng trên).

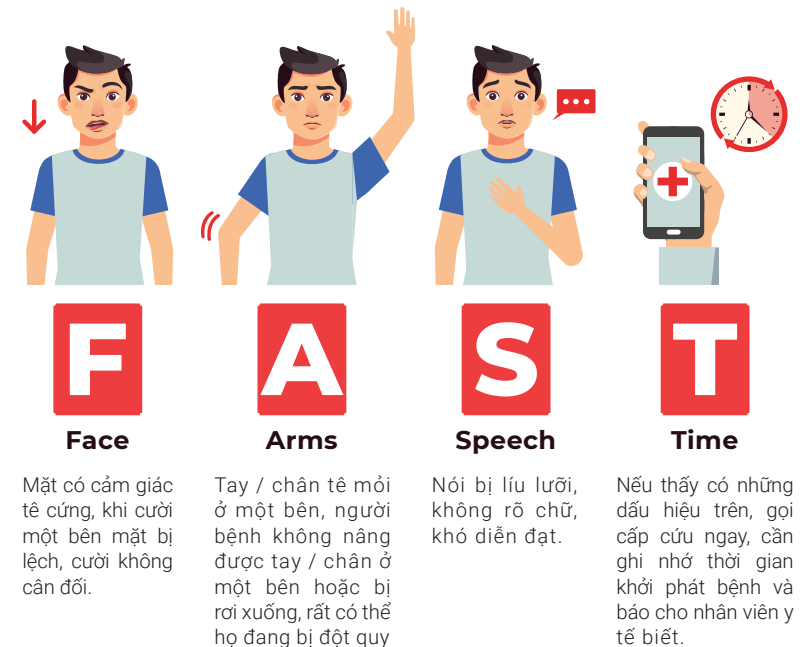
Để nhận biết nhanh chóng một người có khả năng bị đột quỵ não, chúng ta nên sử dụng thang điểm FAST (Hình 2.1):

Thang điểm FAST chỉ cần 1 phút có thể đánh giá nhanh 3 dấu hiệu điển hình đối với người bị đột quỵ não. Bệnh nhân có cả 3 dấu hiệu thì khả năng bị đột quỵ não là trên 87%.

2. THANG ĐIỂM FAST

DẤU HIỆU NHẬN BIẾT

BỆNH ĐỘT QUỴ

Hình 2.1. Dấu hiệu điển hình nhận biết bệnh nhân bị đột quỵ não theo thang điểm F.A.S.T. (fast = nhanh).